

УДК 347.73:631.15

**ЩОДО РОЗВИТКУ ПОДАТКОВО-ПРАВОВОГО МЕХАНІЗМУ
ДЕРЖАВНОЇ ПІДТРИМКИ СІЛЬГОСПТОВАРОВИРОБНИКІВ****В.В. МУШЕНОК,**викладач ВП НУБіП України «Ніжинський агротехнічний інститут»,
м. Ніжин, Україна**О.М. СОБОВИЙ,**кандидат юридичних наук, радник Міністра аграрної політики та
продовольства України, м. Київ. Україна

В статті проаналізовано становлення правового механізму ПДВ-підтримки сільськогосподарських товаровиробників: режим виплати дотацій переробними підприємствами, а також надано авторську оцінку такого механізму підтримки, запропоновану Податковим кодексом України.

Ключові слова: *правовий механізм, сільськогосподарський товаровиробник, переробне підприємство, спеціальний податковий режим, непряма державна фінансова підтримка.*

Оскільки сільське господарство належить до найбільш важливих галузей економіки України, то його повноцінне функціонування потребує різносторонньої прямої та непрямої державної фінансової підтримки, невід'ємною складовою якої виступають бюджетні дотації.

Дотації є формою бюджетного фінансування аграрників з метою відшкодування їх витрат, які не покриваються виручкою внаслідок особливостей державної внутрішньої та міжнародної аграрної політики і низької купівельної спроможності населення. Дотації надаються аграрникам з бюджету (пряма підтримка), так і опосередковано, за рахунок залишених у них

податків, від справляння яких держава відмовилася на користь підприємств з метою стимулювання їх розвитку (непряма підтримка).

Непрямі податки характеризуються яскраво вираженою їх фіскальною спрямованістю, їх база оподаткування, на відміну від прямих, є більш широкою та має менш чутливий характер щодо змін у тенденціях економічного розвитку країни. При цьому податково-правовий механізм ПДВ може використовуватись не лише для фіскальних цілей, а й з метою стимулювання та підтримки розвитку товаровиробників.

Аналізу, вивченню та вдосконаленню податково-правового механізму спеціальних режимів непрямого оподаткування ПДВ присвячено роботи таких вітчизняних фахівців аграрно-правової науки, як Є.О. Алісов, Л.К. Воронова, В.І. Курило, В.В. Мушенок, В.І. Семчик, О.О. Семчик, О.М. Собоєвий, В.Ю. Уркевич, В.Д. Чернадчук, В.З. Янчук.

Метою даної статті є здійснення аналізу в історичному розрізі податково-правового механізму спеціального режиму підтримки виробництва тваринницької продукції в аграрній галузі, як інструменту непрямої фінансової підтримки сільськогосподарських товаровиробників, та визначення перспектив для розробки та впровадження змін до механізму правового забезпечення такої підтримки.

Починаючи з 1998 року у аграрній галузі передбачено специфічні механізми справляння ПДВ, спрямовані на підтримку розвитку аграрників. Важливим правовим механізмом підтримки їх розвитку виступав режим виплати дотацій переробними підприємствами, суть якого полягала в наступному.

Переробні підприємства суму ПДВ, що повинна ними сплачуватися до бюджету за продані молоко та молочну продукцію, м'ясо та м'ясопродукти, у повному обсязі спрямовували виключно для виплати дотацій аграрникам за поставлені ними на переробку молоко і м'ясо у живій вазі [1]. Тобто переробні підприємства виступали в якості податкових агентів, лише з тією різницею, що не утримували податок з певних осіб, а навпаки, власні податкові зобов'язання спрямовували не до бюджету, а іншим господарюючим суб'єктам.

Порядок нарахування, виплат та використання коштів, спрямованих для виплати дотацій сільськогосподарським товаровиробникам за продані ними переробним підприємствам молоко і м'ясо в живій вазі, було затверджено постановою КМ України № 805 від 12 травня 1999 року., яка була розроблена на виконання норм п. 11.21 ст. 21 Закону України «Про податок на додану вартість». Відповідно до цього порядку, переробні підприємства здійснювали нарахування та виплату дотацій сільськогосподарським товаровиробникам незалежно від їх форм власності, в тому числі і особистим господарствам населення [2].

Після продовження практики виплати дотацій переробними підприємствами за Законом України «Про внесення змін до деяких законів

України щодо запобігання негативним наслідкам впливу світової фінансової кризи на розвиток агропромислового комплексу» від 4 лютого 2009 року № 922, зазначена постанова втратила чинність на підставі постанови КМ України від 2 квітня 2009 року № 291 «Про реалізацію пункту 11.21. статті 11 Закону України «Про податок на додану вартість», якою було затверджено новий Порядок обліку та використання коштів, спрямованих на виплату дотацій сільськогосподарським товаровиробникам за поставлені ними переробним підприємствам молоко і м'ясо в живій вазі [3].

Податковим кодексом України з 01.01.2011 р. тимчасово призупинено виплати переробними підприємствами сільськогосподарським товаровиробникам за поставлені ними на переробку молоко і м'ясо у живій вазі дотацій в межах суми ПДВ, що повинна ними сплачуватися до бюджету за продані молоко та молочну продукцію, м'ясо та м'ясопродукти та визначено, що ці кошти повинні спрямовуватись до спеціального фонду державного бюджету (підрозділ 2 розділу XX) [4].

Після підписання Президентом України Податкового кодексу України, окремі вітчизняні фахівці у галузі фінансового права протягом 2011 року в своїх наукових дослідженнях обґрунтували нагальну необхідність відновлення цього механізму непрямої державної фінансової підтримки аграрників, удосконалення контролю над використанням аграрниками дотаційних коштів та скасування деяких інших нововведень, негативно впливатимуть на діяльність аграрних товаровиробників. [5, 6, 7, 8].

Науково-обґрунтовані докази фахівців, в тому числі й представників фінансово-правової науки та Міністерства аграрної політики і продовольства, позиції аграрників та переробників були враховані органами законодавчої ініціативи в прийнятому Законі України «Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо підтримки сільськогосподарських товаровиробників» [9]. Цим законом, який набрав чинності з 1 січня 2012 року, встановлено, що у період до 1 січня 2015 року ПДВ юридичними особами, які зареєстровані платниками ПДВ, при здійсненні ними операцій з постачання власної виробленої продукції сільськогосподарськими товаровиробниками, і фізичними особами, які самостійно вирощують, розводять, відгодовують продукцію тваринництва, справляється з урахуванням таких особливостей: переробне підприємство позитивну різницю між сумою податкових зобов'язань звітного (податкового) періоду та сумою податкового кредиту звітного (податкового) періоду, визначену у податковій декларації з ПДВ щодо діяльності з постачання продукції, сплачує до спеціального фонду Державного бюджету України (спецфонду ДБ України) та на спеціальний рахунок, відкритий ним в органі державної казначейської служби (спецрахунок), у таких розмірах: у 2012 р. – до спецфонду ДБ України – 30%, а на спецрахунок – 70%; у 2013 р. – до спецфонду ДБ України – 40%, а на спецрахунок – 60%; у 2014 р. – до спецфонду ДБ України – 50%, а на спецрахунок – 50% [9].

Неможливо погодитись із запропонованим правовим механізмом розподілу коштів, хоча й визначено, що переробне підприємство суму ПДВ, перераховану на спеціальний рахунок, використовує виключно для виплати сільськогосподарським товаровиробникам компенсації за продані ними молоко і м'ясо в живій вазі.

На нашу думку залишаються нерегульованими дві важливі групи фінансових правовідносин. Перша – залишається не виправленим необґрунтоване зниження рівня непрямой державною фінансовою підтримкою аграрних товаровиробників по причині лише часткового відновлення спеціального режиму ПДВ-підтримки виробництва тваринницької продукції в аграрній галузі, при умові нагальної необхідності використання більш дієвих механізмів підтримки галузі на сучасному етапі. Друга – не встановлення Кабінетом Міністрів України Порядку правового механізму використання сплачених переробними підприємствами сум ПДВ до спеціального фонду Державного бюджету України.

Висновки

Отже, серед ряду політичних, економічних, правових та соціальних причин глибокого розвитку аграрної галузі вмілому та занепаду підгалузі тваринництва є зменшення обсягів державної підтримки агропромислового виробництва України. Доктринальний підхід держави щодо централізації податкових надходжень на сучасному етапі розвитку економіки призупиняє або й руйнує дієві механізми непрямой державної фінансової підтримки аграрників.

Враховуючи значимість аграрного сектору України для зміцнення національної економічної безпеки держави, остання повинна здійснювати політику зниження власних доходів, залишаючи кошти в розпорядженні аграрників. Виходячи з цього необхідно внесення змін до Податкового кодексу України щодо відновлення, чинного до його прийняття, правового механізму виплати переробними підприємствами сільськогосподарським товаровиробникам за поставлені ними на переробку молоко і м'ясо у живій вазі дотацій в межах суми ПДВ.

Література

1. Про податок на додану вартість: Закон України від 03.04.1997 р., № 168/97-ВР // Відомості Верховної Ради України. – 1997. – № 21. – Ст. 156.
2. Педь І.В. Непрямі податки в податковій системі України: навч. посіб. / за ред. Ю.М. Лисенкова. – К.: Знання, 2008. – 348 с.
3. Про реалізацію пункту 11.21. статті 11 Закону України «Про податок на додану вартість»: Постанова Кабінету Міністрів України від 02.04.2009р., № 291 // Відомості Верховної Ради України. – 2009. – № 48. – Ст. 81.
4. Податковий кодекс України: за станом 2 грудн. 2010 р. / Голос України – 2010. – № 229–230 (4979–4980).

5. Автогров В.І. Революційних змін від нового Податкового кодексу України чекати не варто // Юридична газета. – 2011. – № 10. – С. 9.

6. Мушенок В.В. Правовідносини аграрних виробників і держави за Податковим кодексом України / В.В. Мушенок // Стан та перспективи інноваційного розвитку сільського господарства України: концепції, методологія, технології, практика: матер. всеукр. наук.-практ. конф. молодих науковців, аспірантів, здобувачів і студентів – Ніжин 2011. – С. 206–209.

7. Мушенок В.В. Щодо правовідносин держави та виробників продукції рослинництва за Податковим кодексом України / В.В. Мушенок // Зб. тез Міжнар. наук.-практ. конф., присвяченої 10-річчю створення юридичного факультету НУБіП – К.: Видавничий центр НУБіП України, 2011. – С. 150–152.

8. Мушенок В.В. Фінансово-правове регулювання державної підтримки сільськогосподарського виробництва в Україні дис. ... кандидата . юрид. наук: 12.00.07. / Мушенок Віктор Васильович – К., 2012. – 191 с.

9. Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо підтримки сільськогосподарських товаровиробників: Закон України від 22 грудня 2011 року № 4268-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/2011/laws/main.2645-19>.

Относительно развития налогово-правового механизма государственной поддержки сельхозтоваропроизводителей

Мушенок В.В., Собо́вый О.Н.

В статье проанализировано становление правового механизма НДС-поддержки сельскохозяйственных товаропроизводителей: режим выплаты дотаций перерабатывающими предприятиями, а также предоставлена авторская оценка такого механизма поддержки, предложенная Налоговым кодексом Украины.

Ключевые слова: *правовой механизм, сельскохозяйственный товаропроизводитель, перерабатывающее предприятие, специальный налоговый режим, непрямая государственная финансовая поддержка.*

Mushenok V.V., Sobovy O.M.

In the article, becoming of legal mechanism of VAT-support of agricultural commodity producers is analysed: mode of payment of grants by reprocessors, and also the authorial estimation of such mechanism of support, offered by the Internal revenue code of Ukraine, is given.

Keywords: *legal mechanism, agricultural commodity producer, reprocessor, dedicated tax mode, indirect state sponsorship.*